

A KÁRMELITA NŐVÉREK ÉLETESZMÉNYE

EMMANUEL RENAULT O.C.D.

A KÁRMELITA NŐVÉREK ÉLETESZMÉNYE

PRUGG VERLAG

Eisenstadt 1989

A mű eredeti címe:

L'idéal des Carmélites
Uzès, 1977

Fordította: Magyar Erzsébet

Egyházi jóváhagyással

Előszó

A kármelita nővérek életeszménye választ jelent Isten hívására; az a karizma, amelyet Jézusról nevezett (Avilai) Szent Teréz kapott mint megvalósítandó küldetést kora egyházában és a mai egyházban.

Ezt az életeszményt egy ősi Regula mutatja be, bővebben kifejtik a Szabványok, valamint a Kármel nagy tanítómestereinek, Avilai Teréznek, Keresztes Jánosnak és Lisieux-i Teréznek lelki tanítása.

A következő oldalakon bemutatjuk a Szent Teréz-i kármelita „életstílus” jellemző elemeinek szintézisét, mégpedig törvényhozási, tanbeli és egzisztenciális összefüggésben, hogy így jobban kifejezzük a kármelita nővérek közösségének eleven valóságát, dinamizmusát és eredetiségét. A Rend történetéről csak egészen keveset mondunk, hasonlóképpen csak érintjük Szent Teréz reformjának kibontakozását. Nem foglalkozunk a sarutlan kármeliták férfi ágával: Ők ugyanazt az életeszményt élik, csak az egyházban bizonyos apostoli tevékenységet is folytatnak.

Egy életeszmény, bármilyen legyen is az, valami olyan tökéletes formát jelent, amely felé tartanunk kell, amelyet azonban soha nem tudunk elérni a maga teljességében. A sarutlan kármelita nővérek minden egyes közössége arra törekszik, hogy az egyházban megvalósítsa küldetését; minden közösségnek megvan a sajátos arculata, amit a történelmi körülmények és a

helyi adottságok határoznak meg; ugyanakkor az egyes kármelek szerves életegységben vannak egymással. Valamennyi közösség jellemzője a Rend iránti hűséges szeretet, a Kármelhegyi Boldogasszony tisztelete és a terézi karizma iránti ragaszkodás.

I. TÖRTÉNELMI ADOTTSÁGOK

A Kármelhegyi Boldogasszony Rendjét az egyház, közelebbről III. Honoriusz pápa 1226-ban ismerte el, amikor hivatalosan jóváhagyta azt a Regulát, amelyet kb. 1209-ben Szent Albert, jeruzsálemi pátriárka adott a Kármel hegyén az ún. „Illés-forrás” mellett élő remetéknek.

A Palesztínát 1237-ben meghódító szaracének elűzték a kármelitákat; a nyugatra költöző remeték közösségét IV. Ince jogilag a kolduló rendek sorába iktatta. Ez az új jelleg magába foglalt bizonyos külső apostoli tevékenységet is.

A kármelita rend női ága Soreth Boldog János általános előljáró kezdeményezésére 1452-ben született meg. A rendi generális a németalföldi Ten Ensel-ben élő beginák egy csoportjának a Kármel ősi Reguláját adta életszabályul. Az alapítást V. Miklós az 1452. október 7-én kelt „Cum nulla” kezdetű bullájával ismerte el. Hamarosan csatlakoztak a rendhez Firenze, Nieukerk, Dinant, Liège, Harlem, Huy, Bon Don (Bretagne), Namur és Vilvoorde (1469) nővérközösségei.

A Kármel évszázados viszontagságai hasonlók azokhoz, amelyeket más szerzetesrendek és az egyház átélt.

1432-ben IV. Jenő bullát bocsátott ki, amellyel enyhítette az ősi Regula szigorát. Egy ilyen „enyhi-

tett” Regula szerint élő avilai kolostorba lépett be 1535-ben Teresa de Ahumada. „Megtérése” után korra nagy problémáinak hatására és misztikus kegyelmek által indítva 1562-ben megalapította az avilai Szent József kármelt, és ezzel megkezdte Rendje reformját. Ettől kezdve a Rend két nagy ágát különböztetjük meg: az enyhített Regula szerint élő régi Kármelt és a terézi reformált Kármelt.

A női kármelita kolostorok száma jelenleg meghaladja a 900-at; ebből jó félszáz Olaszországban található.

II. NAGY VONÁSOKBAN

A Szent Teréz-i kármelita életeszmény szemlélődő és egyben apostoli. Alapvonalát a kontemplatív cél határozza meg: kezdettől fogva ez a szemlélődő ima a kármelita élet lényege.

A reformátor Szent Teréz eredetileg csupán egyetlen kolostort akart alapítani; ebben a szerzetesek egy kis csoportja arra kötelezi el magát, hogy „a lehető legtökéletesebben megélje az evangéliumi tanácsokat” (*A tökéletesség útja 1,2*) követve azoknak a Kármel-hegyi remeteknek ősi Reguláját, akiknek egyetlen foglalkozásuk a kontempláció volt. A franciaországi vallási harcok arra készítették Avilai Terézt, hogy megőrizze ezt a kizárólagosan kontemplatív életstílust, de annak apostoli célt adjon: az imának az egyház nagy apostoli szükségzeit kell szolgálnia. Később egy szemtanútól arról hallott, hogy az „új világban” az „indiánok milliói” vesznek el csupán azért, mivel nem hallanak Krisztus evangéliumáról. Ez az élmény készítette arra, hogy megsokszorozza alapításait és a nővérek imáiba ajánlja ezt a sajátosan missziós szándékot (*vö. Az alapítások könyve 1,7*).

Az apostoli eszmény nem valami ráadás, hozzátétel a kontemplatív eszményhez, hanem szükségszerűen abból források: az istenszeretet túlcserélődése a felebaráti szeretetben.

A Reformátor Szent Teréz határozottan elutasított minden kimondottan aktív apostoli tevékenységet. A kármelita nővérek tehát nem ún. „vegyes életet” élnek, mint a kármelita férfiszerzetesek. A kármelita apácák élete teljesen kontemplatív jellegű.

III. LÉNYEGI JELLEMZŐK

A Kármel nagy reformátora megjelölte azokat az eszközöket, amelyeket alapvetőnek tartott az általa létrehozott „életstílusban”. Külön-külön mindegyik hozzátartozik a keresztény élethez, együttesük azonban különleges módon meghatározza a sarutlan kármelita nővérek sajátos fizionómiáját és megkülönbözteti őket más kontemplatív közösségektől. A következő lényeges, bár nem egyenlő értékrendű összetevőkről van szó: ima, apostoli buzgóság, magány, közös élet, máriás lelkeség, aszkézis, munka. Az első négy összetevő mintegy kiegészíti egymást, két alapvető irányt jelöl meg.

1. Ima

Az ima a kármelita élet első és legalapvetőbb jellemvonása. „Arra vagyunk hivatva, hogy elmélkedjünk és szemlélődjünk; ezt mutatja rendünk eredete is, amennyiben abból a családból, a Kármel-hegyének szent remetéitől származunk, akik ezt a kincset, ezt a drágagyöngyöt kutatták” (*A belső várkastély V.1,2*).

Az ima a Rendnek azt a hagyományos és lényegi küldetését alkotja, amelyet a Regula a legfontosabb törvényként jelöl meg (Szent Teréz ezt idézi a leggyakrabban): „elmélkedjenek éjjel-nappal az Úr törvényéről s virrasszanak az imában”.

Az imán a szemlélődő ima gyakorlatát kell értenünk („baráti kapcsolat Azzal, akiről tudjuk, hogy szeret” *Önéletrajz* 8,5) valamint azt a módot, hogy állandóan Isten jelenlétében éljünk Illés próféta példájára: őt tekinti ugyanis a Kármel ihletőjének és „alapítójának”. „Ősi szabályunk azt köti szívünkre, hogy szünet nélkül imádkozzunk. Ez a mi rendkívül fontos kötelezettségünk” (*A tökéletesség útja* 4,2).

Az ima tehát nemcsak a Szabály által előírt napi két elmélkedési órát jelenti (egy reggel, egy este), hanem az összeszedettség állandó állapotát, az „ima életét”; ennek lényege pedig az Istennel való bensőséges egyesülés állandó keresése a nap folyamán, a különféle napi elfoglaltságok, házi teendők közepette.

Ki kell emelnünk a kármelita élet egy egészen eredeti sajátosságát: a Rend kezdettől fogva — és ez már hagyomány — a belénk öntött szemlélődésre, az Istennel való misztikus egyesülésre törekszik. A kármelitának, ha Isten is úgy akarja, a legmagasabb rendű ajándékokat kell megkapnia. „Ebben az életben ketős célt különböztetünk meg: az egyiket erőfeszítésünkkel és az erények gyakorlásával érjük el, együttműködve az isteni kegyelemmel; szent és a bűn minden foltjától mentes szívet ajánlunk föl Istennek. Életünk másik céljának elérése kizárólag Isten ajándéka; ez abban áll, hogy bizonyos módon szívünkben megízleljük és szellemünkben megtapasztaljuk az isteni jelenlét erejét és a mennyei dicsőség édességét, mégpedig nemcsak halálunk után, hanem már a halandó életben is” (*Istr'zione dei primi monaci*, in „Vita Carmelitana” 8 /1946/ 73-74).

Mivel a hangsúly a kontemplatív jellegen és a bensőséges imaéleten van, a liturgikus szertartásokat a mértéktartás jellemzi (az énekek egyszerűsége, az ünnepek, ünnepélyesség szerénysége, mértéktartás a

liturgikus szertartásokban). Ugyanakkor kivételes jelentőséget tulajdonítanak a liturgikus életnek, mivel azt a Krisztus művében való részvételnek és az egyház nevében végzett szertartásnak, az üdvösség misztériuma ünneplésének tekintik. Mindezek gazdagsága táplálja az imaéletet: nevezetesen a közösen mondott vagy énekelt zsoltosma és különösképp az Eucharisztia megünneplése. Ez az utóbbi az egyéni és a közösségi élet középpontját alkotja. A Kármelnek — amint ezt már gyakran hangsúlyozták — az a hivatása, hogy az egyházban fönntartsa az ima szellemét. XIII. Leó egy alkalommal ezt mondta: „Ima nélkül a Kármel semmivé válna”.

2. Apostoli buzgóság

Ha az evangéliumi tanácsok és az ima gyakorlásának az a célja, hogy eljuttasson a tökéletességre, vagyis a szeretet teljességére, azt is hangsúlyoznunk kell, hogy ez az egyéni beteljesedés hatással van az egyház életére is. A reformátor Szent Teréz szerint a hit, remény és szeretet élete önmagában hitelesen szolgálja az egyházat. A teljesen az imának szentelt élet áldozata azt az imádást, istendícséretet és közbenjárást képviseli, amely Krisztus jegyesének, vagyis az egyháznak életét alkotja.

Jézusról nevezett Szent Teréz szándéka szerint a kármelitáknak a Krisztussal való tökéletes egyesülésre kell törekedniük, mégpedig azzal a kifejezett és önzetlen szándékkal, hogy „az egyház nagy szándékaiért” hatékonyabbá tegyék közbenjáró imájukat. Művének alapja az az abszolút meggyőződés, hogy az ima természetfölötti értéke annál nagyobb, minél szentebb az imádkozó.

„Igyekeztek olyanok *lenni*, hogy kiérdemeljük Istentől...” (*A tökéletesség útja 3,5*).

A Reform életeszményében oly nagy fontosságot tulajdonított ennek az apostoli buzgóságnak, hogy mindent ennek a „fő motívumnak” akart alárendelni. „Nővéreim, ezért hozott itt benneteket össze az Úr; ez a ti hivatástok; ez kell, hogy legfőbb értéketek és vágyaitoknak tárgya legyen. Ezért folyjanak könnyeitek, ezért imádkozzatok” (*A tökéletesség útja 1,5*). „Ha imáitok, vágyaitok, önsanyargatástok és böjtötök nem irányulna többé erre a célra, akkor jegyezzétek meg: hűtlenekké lettetek ahhoz a hivatáshoz, amelynek betöltésére az Úr itt, ezen a helyen egybegyűjtött benneteket” (*i.m. 3,10*). Lisieux-i Szent Teréz tökéletesen megvalósította ezt az eszményt: „Imáink és áldozataink egyetlen célja, hogy az apostolok apostolai legyünk” (*Egy lélek története, Ms A*).

Az egyház állandó szándékai között a kármeliták imájában első helyet foglal el a papok („hithirdetők és hittudósok”) segítése: általuk a lelkek ezreit érik el és dolgoznak a keresztények egységéért.

3. Magány

A kármeliták állandó imaélete sajátos személyes és közösségi fegyelmet, megfelelő légkört követel meg.

Csend

Az állandó és bensőséges összeszedettség életének első követelménye a csend. A *Regula* ezért egy teljes fejezetet szentel ennek a témának. Ezt a csendhallgatást szigorúan meg kell tartani „a Kompletórium vé-

gétől a következő napon a Primáig”, „egyébként pedig szorgosan el kell kerülni a túlságosan sok beszédet”. Az ún. reguláris helyeken különösen tiszteletben kell tartani a csendet (imakórus, folyosó, ebédlő, káptalanterem), általában pedig tartózkodni kell a gyakori és hosszú beszélgetéstől, ha csak arra nincs igazán szükség, mivel „a sok beszéd nem esik hiba nélkül; és aki meggondolatlanul fecseg, saját lelkét sebzí meg”.

Magány

A hallgatás szoros kapcsolatban van a magánnyal; ez legalább annyira tipikus eleme a kármelita életnek, mint az állandó ima. Ez a törvény a Kármel-hegyi remetékig megy vissza. A Regula mindenkinek „külön cellát” ír elő. Nincs közös munkahely. Jézusról nevezett Szent Teréz azt kívánta, hogy a kolostor kertjében kis remeteségeket építsenek, „hogy azokban elvonulva tudjanak imádkozni, amint azt a mi szent Atyáink tették” (*Szent Teréz szabványai*). Ez a magány nem elszigeteltség, hanem egyedül Isten keresése, készség szavának hallgatására és önfelajánlás Szeretetének. Az igazi magány elmélyíti a testvéri szeretetet, a testvéri szeretet viszont növeli az Isten utáni vágyat.

A Reformátor soha nem gondolt arra, hogy egy kármelita nővér akár a kolostorban, akár azon kívül igazi remeteéletet éljen. Egy bizonyos Anna de Cepeda esetében, aki valamiféle „remete” volt, ezt írta: „Soha nem mertem volna fölvenni egyik házunkba sem” (*19. levél*).

A Kármel-hegy remetéi voltaképp cenobiták voltak. A rendi hagyomány ezért megtartotta a közös életformát. Sem a reform előtt, sem a reform után

nem voltak kimondottan remete nővérek. A Rend eredeti remete-szellemét — amit a Reform is magáévá tett — közösen kell megélni; ennek kerete a klauzúra.

Klauzúra

Szent Teréz számára éppen ezért volt igen jelentős a klauzúra, amelyet a Tridenti zsinat előírásaitól függetlenül már előbb akart. Elgondolása szerint a klauzúra látható módon megvalósítja a világtól való elkülönülést, ennek célja azonban nem valami vezeklés vagy védekezés, hanem beleegyezés a mindentől való elszakadásba, hogy a kármeliták ily módon megszerezzék az Istennel való tökéletes egyesüléshez szükséges belső szabadságot. Figyelemre méltó tény, hogy a Szent soha nem akart kármelt alapítani pusztaságban vagy lakatlan övezetben, mint azt teszik olykor a férfi kármeliták.

A szerzetesrendek történelmi tapasztalata megmutatta, hogy a hiteles szemlélődő életet nem lehet összeegyeztetni az állandó helyváltoztatással. Szent Teréz hangsúlyozta, hogy a nővéreknek meg kell maradniuk a maguk közösségében, abba véglegesen bele kell illeszkedniük, eleve kizárta az áthelyezés lehetőségét.

Rendkívül fontos indítékok alapján azonban kivételesen szó lehet áthelyezésről.

4. Közös élet

A Reformátor Szent Teréz tudatosan választotta a közös életformát a Rend cenobita-remete szelleme szerint. Hasznát akart húzni a közös életnek, vagyis a tökéletesség iskolájának gazdagságából. Közösségeit

igazi *családoknak* tekintette, amiket kis létszám, testvéries élet, egyszerűség, lelki szabadság és humanizmus jellemez.

Kis létszám

A Szent nagy fontosságot tulajdonított nővérei csekély létszámának; húszegynéhányan lehetnek egy közösségben. E létszámkorlátozás okát az életeményben kell keresnünk; ez az ideál nagylelkű, jól meghatározott célok által lelkesített lelkek „elit” csoportját föltételezi. Ugyanannak a hivatásnak légkörében a nővérek között könnyen jönnek létre bensőséges kapcsolatok, kölcsönösen segítik egymást az „apostolok kis közössége” mintájára (vö. *A tökéletesség útja*, 4-7. fejj.)

Testvéries élet

Ha a közösség családot alkot, akkor a kölcsönös kapcsolatokat a minden törvényt magában foglaló szeretet szabályozza. „Értsük meg, leányaim, hogy az igazi tökéletesség nem egyéb, mint az Isten és a felebarátunk iránti szeretet. Minél tökéletesebben teljesítjük az erre vonatkozó két parancsot, annál tökéletesebbek vagyunk. Szabályunk és szabványaink mind azt célozzák, hogy e két kötelességet minél tökéletesebben teljesítsük” (*A belső várkastély*, I.2,17).

A tekintély gyakorlása a közösség, minden egyes nővér emberi és lelki fejlődésének szolgálatát jelenti. Valamennyi nővér között testvéri egyenlőség uralkodik: étel, cella, az egészség gondozása, kiképzés, megbízások tekintetében, a különféle címek eltörlésében... Szent Teréz nem tett semmiféle különbséget a nővérek között, írásaiban nem szerepel a „karnővér

és házi nővér” kifejezés. Erre a megkülönböztetésre azért került sor, hogy írástudatlan jelölteket is fölvehessenek.

Egyszerűség

A helyiségek, a bútorzat, a ruházat szegénysége a kármelita életstílus hagyományos egyszerűségét hivatott kifejezni. A kármelben mindennek a lényegre kell irányulnia.

Szent Teréz Szabványai, akárcsak a Regula, gondosan kerülik a sok előírást; a Szent élénken tiltakozott a törvények és kanonikus előírások túlterhelő sokasága ellen.

Az első remeték érdes stílusa jelenik meg valamiképp az egymás közti kapcsolatok őszinteségében, egyenességében és spontán voltában, továbbá az üdülési órák fölszabadult örömeiben: a rekreációk a közösségi élet lényeges elemét alkotják.

Lelki szabadság

Magatartásában és iránymutatásaiban Szent Teréz azt sürgette, hogy tisztelni kell Istennek azokat az útjait, amelyeken az egyes nővéreket vezet. E magatartásból következik, hogy mindenki szabadon választhatja meg lelki vezetőjét, más rendhez tartozó gyóntatókat, szónokokat stb. (vö. *A tökéletesség útja*, 5,2).

Jóllehet az elsőbbség a kármel nagy tanítóit illeti meg, mindenki szabadon választhat magának olvasni valót a lelkiségi irodalomban.

A kármelita életstílus szigorú követelményeit a személyiség tisztelete és a magas fokú emberiség egyensúlyozzák. A kármelben különös módon tisztelik az emberi értékeket, az egyéni adottságokat, a barátságot, a tudományt, a kultúrát általában és különösképpen a lelki kultúrát, az affabilitást, a készséges nyitottságot, az örömet, a kölcsönös megértést és a higiéniát. A szabálytartást bizonyos hajlékonyság jellemzi a Regula útmutatása szerint: „a szükség törvényt bont”.

5. Máriás lelkiiség

„A kármel egészen máriás!” — mondták a régiek. A Szűzanya iránti tisztelet egészen a kezdetektől jellemzi a kármel életét; az első remeték életüket „a kontemplációnak és a Boldogságos Szűz Mária tiszteletének szentelték”.

A Kármel a Szent Szűzben védőasszonyát és Királynőjét tiszteli. A Kármel „a Szent Szűz Rendje, házaink az övéi”; a házak „a Boldogságos Szűzanya galambdúcai” (*Az alapítások könyve, 4,5*).

Ez a máriás lelkiiség nem annyira ájtatossági gyakorlatokban — számuk igen csekély — mutatkozik meg, hanem az általános életmódban a személynek adott kegymek szerint: a kármeliták Máriában látják a szemlélődő élet példaképét, utánozzák rejtett és elmélkedő életét, hitét, szeretetét és a megváltás misztériumában való közreműködését.

6. Aszkézis

Lényegében egybeesik a buzgó keresztény élet valóságával, különös hangsúlyt kap azonban a kiüresedés szempontja.

A kármelita aszkézist legjobban talán a radikalizmus szóval jellemezhetnénk: a kármelita az abszolutumot keresi elsősorban belső önmegtagadása útján: a Szeretetnek azt az Abszolutumát keresi, amelyről a Kármel tanítói írnak. Avilai Szent Teréz szinte refrénként ismételgeti, hogy aki teljesen Istenhez akar tartozni, annak tökéletesen el kell szakadnia mindentől. „Mindaddig, amig mi nem adjuk át magunkat teljesen Neki, Ő sem adja magát egészen nekünk” (*A tökéletesség útja*, 28,12). Ugyanezt fejezi ki Keresztes Szent János híres formulája a „Todo-Nada”, Minden-Semmi.

A Regula egyidejűleg az „okosságot” ajánlja, mint „minden erény zsinórmértékét” anélkül, hogy utat nyitna a pusztán emberi okosságnak, vagy mértéket fogadna el az odaadásban. Az önátadásnak ui. tökéletesen meg kell történnie az evangéliumi erények gyakorlása által, valamint az előírt vezeklések iránti hűségben.

7. Munka

A munka kötelezettsége, hogy mint a szegények megkeressék kenyerüket és hasznosak legyenek mások számára, továbbá elkerüljék a tétlenséget (a Regula, hosszan idézve Szent Pált erőteljesen hivatkozik erre az indítékra) egészen magától értetődő a Kármelben, a jellemző inkább az, *hogyan* kell azt a munkát végezni. „Az anyagi kenyérre ne legyen gondja olyan-

nak, aki őszinte szívvel bízta magát Isten akaratára. Azt akarom mondani, az ima ideje alatt ne törődjetekek vele, mert ilyenkor fontosabb dolgok van. Annak is megvan a maga ideje, hogy dolgozzatok és megkeresétek kenyereteket. Ezt is azonban mindig gondoktól mentesen tegyétek. Szívetek érzelmeit soha ne vesztegesseitek ilyesmire; csupán a test dolgozzék — mert méltányos, hogy megszerezzétek élelmeteket — ellenben a lélek pihenjen az alatt. Bízzátok ezt a gondot, mint már sokszor mondtam, Jegyesetekre” (*A tökéletesség útja*, 34,4). A kármelen kétkezi munkát választanak előszeretettel, hogy így a lélek szabad maradjon a szemlélődésre. Gondoskodnak arról, hogy a lehetőség szerint tiszteletben tartsák a csönd és a magány légkörét, hogy ne használják munkára az egyéni vagy a közösségi ima idejét. Ha gazdasági vagy egyéb okok miatt ideiglenesen közös munkát kell végezni, a Rend szellemében ezért megfelelő kárpótlást kell nyújtani a nővéreknek.

Zárszó

Jézusról nevezett Szent Teréz már életében előkelő emberek, papok, más rendhez tartozó szerzetesek valamint világi keresztények lelki mestere volt. A lelki élet tanítómestere maradt századokon át egészen napjainkig.

Az egyház hivatalosan is elismerte tanítói tekintélyét, amikor egyháztanítóvá nyilvánította. Nem hivatkozhatunk azonban rá mint Reformátorra és nem mondhatjuk azt, hogy kármeliták vagyunk, ha nem tesszük egészen magunkévá életstílusát, különösképpen nem éljük a magány és a közös élet szintézisét; e két egymást kiegészítő elem alkotja a Kármel gazdagságát és misztériumát.

... én Jézus Teréze vagyok.

És Te?

Én meg Teréz Jézusa.

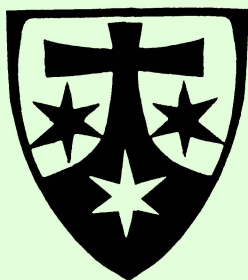
Keresztes Szent János

Szent Teresa Margarita

Lisieux-i Szent Teréz

Senki se zavajon,
Senki ne remésszen,
Minden elműlik,
Jsten nem változik:
A Krisztus
mindenül elég;
annak, aki Jstené,
Senki sem hiányzik:
Jsten egymaga elég
Kereszta de Jesus